

Ο ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ ΓΕΡΜΑΝΟΣ (1534-1579)

Ἡ δραστηριώτατος πατριάρχης Ἱεροσολύμων Γερμανός¹ συνδέεται κατά τινα τρόπον πρὸς τὴν μονὴν τοῦ Φιλοσόφου, ἀλλ' ἐπὶ τῇ βάσει τῶν γνωστῶν ἱστορικῶν δεδομένων δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ καθορισθῇ ἀκριβῶς ἡ σχέσις αὐτῆ. Πατρὶς αὐτοῦ ἀναφέρεται Ἀράχοβα, ἡ *κειμένη ἐν τοῖς μέρεσι τῆς Τριπολιτζᾶς*². Ποία εἶναι ἡ Ἀράχοβα αὕτη παραμένει ἄλυτον, ὡς φαίνεται. Διότι ἄλυτον παραμένει καὶ τὸ πρόβλημα τῆς Μεγάλης Ἀράχοβας τοῦ Χρονικοῦ τοῦ Μορέως, τῶν ἐρευνητῶν τασσομένων τῶν μὲν ὑπὲρ τῆς ἐν Λακεδαίμονι Οἰνουνητικῆς³, τῶν δὲ ὑπὲρ τῶν ἐν τῇ Μεγαλοπολίτιδι Καρυῶν⁴, ἀφοῦ ἡ σλαβικὴ λέξις Ἀράχοβα τόπον μὲ καρυδιές⁵ σημαί-

¹ Γενικῶς περὶ τοῦ ἀνδρὸς ἄς σημειωθῆ ἡ ἀκόλουθος βιβλιογραφία. Πατριάρχου Ἱεροσολύμων Δοσιθέου, Ἱστορία περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων, ἐν Βουκουρεστίῳ 1715, σελ. 1165-1167 (ἐφεξῆς παραπομπὴ εἰς τὸ ἔργον τοῦτο θὰ γίνεται βραχυγραφικῶς: Δωδεκάβιβλος). Γρηγορίου ἱεροδιακόνου τοῦ Παλαμά, Ἱεροσολυμιάς, ἥτοι ἐπιτομὸς ἱστορίας τῆς Ἁγίας Πόλεως Ἱερουσαλήμ..., ἐν Ἱεροσολύμοις 1862, σελ. υπ' -υπε'. Κυρίλλου Ἀθανασιαῶδου, Βίος τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει γενομένου ἀειμνήστου πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων Γερμανοῦ, «Εὐαγγελικὸς Κήρυξ», τόμ. Β' (1870), σελ. 143 κξξ. Χρυσόστομου Παπαδοπούλου, Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἱεροσολύμων, ἐν Ἱεροσολύμοις καὶ Ἀλεξανδρείᾳ 1910, σελ. 466 κξξ. Εἰδήσεις ἀξιοσημειώτους διαφόρων χρονογράφων εὐρίσκομεν ἐκδοδεμένας ὑπὸ Α. Παπαδοπούλου - Κερμέως, Ἀνάλεκτα Ἱεροσολυμιτικῆς Σταχυολογίας, τόμ. Α' - Γ', ὅπου καὶ παραπομπαὶ κατὰ χώραν γίνονται. Τὰ εἰς τὰ ἐγκυκλοπαιδικὰ λεξικά περὶ τοῦ Γερμανοῦ ἀρθροῖδια σημειοῦμεν μόνον χάριν ἐνημερότητος τοῦ παρόντος σημειώματος. Οὕτω Ε. Γ. Παντελάκης, Μεγ. Ἑλλήν. Ἐγκυκλοπαιδεία, τόμ. Η' (1929), σελ. 248. Τ. Χ. Κανδηλώρος, Ἐγκυκλ. Λεξ. Ἐλευθερουδάκη, τόμ. Γ' (1928), σελ. 837. Ἀωνύμους, Νεώτ. Ἐγκυκλ. Λεξ. «Ἡλίου», τόμ. Ε', σελ. 165-166.

² Δοσιθέου, Δωδεκάβιβλος, σελ. 1166. Μαξίμου Συμαίου, Οἱ ἀπὸ τῆς ἕκτης οἰκουμένης Συνόδου πατριάρχαι τῆς Ἱερουσαλήμ ἀχρις ἔτους 1810 ἐν Α. Παπαδοπούλου - Κερμέως, Ἀνάλεκτα, τόμ. Γ', σελ. 39. Πρωκοπίου Ναζιανζηνοῦ, Ἱερουσαλήμ καταπατουμένη, ἀττόθι, σελ. 131. Πρβλ. Κ. Μ. Πίτσιου, Καρναὶ (Ἀράχοβα) Λακεδαίμονος, Ἀθήνα 1948, σελ. 141-142.

³ Φαίδ. Ι. Κοκουλιέ, Οἰνουνητικά, ἐν Χανίοις 1908, σελ. 34 κξξ. Στεφ. Ν. Δραγοῦμη, Χρονικῶν τοῦ Μορέως τοπωνυμικά, τοπογραφικά, ἱστορικά, ἐν Ἀθήναις 1921, σελ. 205 κξξ. καὶ δὴ 211. Κ. Α. Ρωμαίου, Τοπογραφικὰ τῆς Φραγκοκρατίας, «Πελοποννησιακά», τόμ. Β' (1957), σελ. 4 κξξ.

⁴ Ι. Σ. Σαρρῆ, Τὰ «κᾶστρα τῶν Σκορτῶν» Ἀράκλοβον καὶ Ἀγ. Γεώργιος, «Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς», 1934-1935, σελ. 75, 76 κξξ.

⁵ Max Vasmer, Die Slaven in Griechenland, Βερολίον 1941, σελ. 150.

νει. Ἐπὶ πλέον καὶ ἡ σημερινὴ ἐν Γορτυνίᾳ Ἀράχοβα¹ διεξεδίκησε πρὸς στιγμὴν τὴν τιμὴν τῆς καταγωγῆς τοῦ Γερμανοῦ². Καὶ τὸ πρόβλημα εἶναι ἔτι μᾶλλον δυσεπίλυτον, διὰ τὸν λόγον ὅτι ὅλοι αἱ ὁμώνυμοι κῶμαι ἤμπορουν νὰ χαρακτηρισθοῦν ὡς κείμεναι ἐν τοῖς μέρεσι τῆς Τριπολιτζᾶς, μὴδὲ τῆς γορτυνιακῆς αὐτῆς Ἀράχοβας ἐπομένως ἀποκλειομένης ὡς πατρίδος τοῦ πατριάρχου Γερμανοῦ.

Ἐκεῖνο πάντως ποῦ πρέπει νὰ θεωρηθῆ ἴλιαν πιθανὸν εἶναι, ὅτι ἕκ τινος τῶν τριῶν κωμῶν ὀρμώμενος ὁ Γερμανὸς εἰς νεανικὴν ἡλικίαν κατέφυγεν εἰς τὴν μονὴν τοῦ Φιλοσόφου, ἣτις ὑπὲρ τὰς ἐν τῇ χώρᾳ μονὰς ἤκμαζε τότε. Πρὸς τὰ ἐκεῖ ἕκ τῆς γενετείρας του ἤχθη ὁ Γερμανὸς καὶ ἐξ ἄλλου ἰσχυροῦ λόγου, ὅτι ἡ οἰκογένειά του διεσταυρώθη δι' ἐπιγαμίας ἀπὸ τῆς προηγουμένης ἴσως γενεᾶς πρὸς οἰκογένειαν τῆς Δημητσάνης, διότι σαφῶς ἀναφέρεται ὅτι ὁ διάδοχος τοῦ Γερμανοῦ εἰς τὴν πατριαρχίαν Ἱεροσολύμων Σωφρόνιος Καρκαλάς, γνήσιος γόνος τῆς Δημητσάνης, ἦτο ἀνεψιὸς του³. Ἀτυχῶς ἕκ τῶν ἐν Δημητσάνῃ πηγῶν οὐδεμία ἐπαλήθευσις τῶν ὑποθέσεων καὶ εἰκασιῶν τούτων εἶναι δυνατή.

Ὁ Γερμανὸς ἕκ νεαρᾶς ἡλικίας ὑπηρέτει εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀναστάσεως ἐν συνεχείᾳ δ' ἐμόναζεν εἰς ἀρχαίας μονὰς τοῦ Ἰορδάνου, ἀναδειχθεὶς ἡγούμενος τῆς μονῆς Ἀγίου Σάββα⁴. Εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον Ἱεροσολύμων ἀνῆλθε πιθανώτατα τὸ ἔτος 1534, εἰς διαδοχὴν Δωροθέου, παραιτηθέντος πρὸς χάριν του. Εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Σιωνίτιδος Ἐκκλησίας ὁ Γερμανός, καθὼς γενικῶς πιστεύεται, κατέστησεν ἀοίδιμον τὸ ὄνομά του. Ἀρχομένου τοῦ 15' αἰῶνος δεινὴ ἦτο ἡ θέσις τῆς Ἐκκλησίας ταύτης. Ἐκ τῶν καταστρεπτικῶν πολέμων μεταξὺ Ὀθωμανῶν καὶ Σταυροφόρων πρὸ τῶν μέσων τοῦ 15' αἰῶνος ἡ Παλαιστίνη εἶχε μεταβληθῆ εἰς ἐρεῖπια. Ταύτην εἶχε καταλάβει μετὰ τῆς Συρίας καὶ τῆς Αἰγύπτου ὁ σουλτάνος Σελῆμ Γ' τὸ 1517, καταλύσας τὸ κράτος τῶν Μαμλούκων. Ἀπὸ τῆς Ἀλώσεως καὶ ἐφεξῆς ἐπὶ ἔτη ἱκανὰ προσκυνηταὶ εἰς τοὺς Ἀγίους τόπους δὲν μετέβαινον, ἕνεκα τῶν ταραχῶν. Οἱ Ἕλληνες μοναχοὶ κατεδιώκοντο καὶ ἐτοιμόρροπα εἶχον καταστήσει τὰ ἱερὰ Προσκυνητάτα, αἱ δ' ἐπ' αὐτῶν ἀπειλητικαὶ βλέψεις τῶν ἐτεροδόξων καθίστων δυσχερῆ ἔτι μᾶλλον τὴν θέσιν των.

¹ Τάσσο Ἀθ. Γριτσοπούλου, Ἀράχοβα ἡ γορτυνιακὴ καὶ τὸ ἐξ αὐτῆς δημῶδες ἄσμα τοῦ κλέφτου Δήμου, ἐν Ἀθήναις 1948, σελ. 23.

² Καὶ τοῦτο, διότι πρῶτον ἐθεωρήθη οὐχὶ ὀρθῶς ὡς ἡ Ἀράχοβα τοῦ Χρονικοῦ. Βλ. J. Buchon, La Grèce continentale et la Morée, Παρίσι 1843, σελ. 492-493. Τάκη Χ. Κανδηλώρου, Ἡ Δημητσάνα, σελ. 23. Τοῦ ἀυτοῦ, Ἡ Γορτυνία, σελ. 145. Τ. Γριτσοπούλου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 22.

³ Μαξιμου Συμαίου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 40 : ὁ Γερμανὸς μέλλον ἐπιστρέφειν εἰς Ἱεροσόλυμα ἔλαβε μεθ' ἑαυτοῦ τὸν ἀδελφιδόχον αὐτοῦ, ἱερέα θνα...

⁴ Ἀυτόθι, σελ. 39.

Οἱ πρὸ τοῦ Γερμανοῦ πατριάρχαι Ἱεροσολύμων, ἐν οἷς καὶ τινες Ἀραβες, ἦσαν πτωχοὶ καὶ ἀσήμαντοι, καταφρονούμενοι ὑπὸ τῶν ἐν τοῖς πράγμασι. Κατὰ τοὺς χρόνους πρὸ ἠκολούθησαν τὴν πτώσιν τοῦ Βυζαντίου συνδιητῶντο μετὰ τινων Ἰβήρων καὶ Σέρβων. Οἱ πρῶτοι τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἤσκουν ἐπιροσὴν τινα εἰς Παλαιστίνην, διατηροῦντες περὶ τὰς 12 μονὰς πέριξ τῆς Ἱερουσαλήμ, οἱ δὲ Σέρβοι κατεῖχον πάντοτε τὴν μονὴν τῶν Ἀρχαγγέλων. Ὁ Γερμανὸς πατριάρχης γενόμενος δὲν εὗρε πατριαρχεῖα, ἀντὶ δὲ κατοικίας εὐρείας εὗρεν οἰκίσκον ταπεινὸν καὶ περὶ αὐτὸν σωρούς ἐρειπίων. Ἀπὸ μέρους τῶν κρατούντων ἠσκειτο τυραννία, οἱ δὲ ἀποτελοῦντες τὴν Ἀγιοταφικὴν Ἀδελφότητα ἦσαν ἀμαθεῖς. Τὸ θάρρος τοῦ νέου πατριάρχου καὶ ἡ ἀναπτυχθεῖσα δραστηριότης συνετέλεσαν ὥστε νὰ μὴ ἀφανισθῇ ἡ Ἱερά Γῆ, τὸ θησαύρισμα τῆς ὀρθοδοξίας. Ὁ Γερμανὸς ἐγκαινιάζει τὸν ἱερὸν ἀγῶνα τῆς τετραδὸς τῶν Πελοποννησίων πατριαρχῶν, πρὸ ἠναλώθησαν εἰς τὴν συντήρησιν τῶν ἱερῶν Προσκυνημάτων, κατὰ τοὺς δύο κρίσιμους αἰῶνας ΙΓ' - ΙΖ'. Ἐκ τῶν ἔργων του ὁ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς τετραδὸς ἀναδεικνύεται ἐξέχουσα φυσιογνωμία, γενναῖος τὸ φρόνημα, ρηξικέλευθος, ἀνορθωτὴς ἐν κυριολεξίᾳ τῆς Ἀδελφότητος.

Τραχὺ ἔργον ἀνέλαβεν ὁ Γερμανός. Ἄλλ' ἔφευρεν ἀποτέλεσμα λαμπρόν. Τοῦτο ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι ἐκ τοῦ μηδενὸς ἐδημιούργησεν ἄξιον τοῦ ὀνόματός του πατριαρχεῖον, ὅτι ἀνεστήλωσε τὴν παλαιὰν αἴγλην αὐτοῦ, ἐξεύρισκεν ἐκάστοτε χρήματα καὶ ἠγγρύπνει διὰ τὴν μόνιμον καὶ ἀκεραίαν δόξαν του. Μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1537 - 1538 ἀπηύθυνεν ἐγκύκλιον πρὸς τὸ γένος, ζητῶν βοήθειαν ὑπὲρ τῶν Ἀγίων Τόπων¹. Ἡ ἀναδιοργάνωσις τῆς Ἀδελφότητος ἀπῆται ἀφθονα χρήματα, ἀνευ τῶν ὁποίων οὔτε συντήρησις τῶν Προσκυνημάτων ἦτο δυνατὴ οὔτε κατοχύρωσις τῶν προνομίων των. Ἀρκεῖ νὰ σημειώσωμεν ὅτι οἱ πρὸ τοῦ Γερμανοῦ πατριάρχαι περιήρχοντο τὴν Βηθλεὲμ καὶ τὰς πέραν τοῦ Ἰορδάνου πόλεις καὶ χωρία ὡς ἀπλοὶ ἱερεῖς, ἵνα συλλέξουν τὰ στοιχειώδη ἐφόδια τῆς ζωῆς. Αὐτὸς ὁ προκατόχος του Δωρόθεος ἐπορίζετο τὰ πρὸς τὸ ζῆν διὰ τῶν ἰδίων του χειρῶν. Τώρα ὁ Γερμανὸς ἀναστηλώνει τὸ κύρος τοῦ πατριαρχείου, στεγάζων αὐτὸ εὐπρεπῶς καὶ προβάλλων τὴν ἐν ὀνόματι τῆς ὀρθοδοξίας ἀκτινοβολίαν του. Περαιτέρω ἐμερίμνησεν ὑπὲρ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Σινᾶ. Καὶ συνέβαλεν εὐρύτερον ὑπὲρ τῆς χειμαζομένης Ἐκκλησίας. Διὰ νὰ ἐπιτύχη πάντα ταῦτα εὐρίσκειτο διαρκῶς ἐν κινήσει, ἐπιχειρήσας συνεχεῖς περιοδείας. Καὶ ἐπέτυχε πράγματι πολλά, διότι διὰ προσωπικῶν ἐπαφῶν συνεχίνει τὸ πολυπληθὲς ἀνὰ τὴν Ἀνατολὴν ὀρθόδοξον πλήρωμα. Οὕτω κατέστησε τὸ διάγραμμα τῆς δραστηριότητος αὐτοῦ πρὸ-

¹ Χρφ. 390 ΙΓ' αἰ. ἐν Ἱεροσολύμοις, ὅπου περιέχονται ἐπιστολαὶ τοῦ Γερμανοῦ. Α. Παπαδοπούλου - Κεραμέως, Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη, τόμ. Α', ἐν Πετροουπόλει 1893, σελ. 393.

γραμμα τῶν ἐπιδιώξεων τῶν διαδόχων του, ὥστε κυριολεκτικῶς σωστικαὶ διὰ τὸν Πανάγιον Τάφον ὑπῆρξαν αἱ προσπάθειαι τῶν τεσσάρων.

Διὰ βραχέων τὸ ἔργον τοῦ Γερμανοῦ ἤμπορεῖ νὰ συνοψισθῇ ὡς ἑξῆς. Πρῶτον, ἀναδιωργάνωσε τὴν Ἀγιοταφιτικὴν Ἀδελφότητα καὶ στενῶς συνέδεσεν αὐτὴν μετὰ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου, ὥστε νὰ καταστῇ κοινὸν ἔργον ἀμφοτέρων ἢ περὶ τὰ Προσκυνήματα καὶ τοὺς πιστοὺς ἐνιαῖα μέριμνα. Τοῦτο διηλεκτόν τε τὰς συχνὰς ἀπουσίας αὐτοῦ τε καὶ τῶν διαδόχων του χάριν ἐλέους¹. Ἄλλ' αἱ περιδεΐαι του εἶχον καὶ πνευματικὸν χαρακτήρα, διότι διέλυον τὴν ἐπικρατοῦσαν σύγχυσιν εἰς τὸ πλήρωμα ἕνεκα τῶν τελευταίων ἀνωμαλιῶν, καθώριζον τὰ ὅρια τῶν ἐπαρχιῶν καὶ τὰ ἐπ' αὐτῶν δίκαια τῆς Σιών καὶ ἐφρονημάτιζον τὸν λαόν.

Δεύτερον, πεισμόνως ἀντιδρῶν ἀνεχαίτιζε τοὺς παντοιοτρόπως ἐνεργοῦντας νὰ ἐγκαταστοῦν εἰς τὰ Προσκυνήματα Λατίνους καὶ Ἀρμένιους, ἐνίοτε ἐπιτυγχάνοντας διεισδύσεις καὶ παραχωρήσεις τινάς. Διὰ νὰ κατορθώνεται τοῦτο ἐχρειάζετο μόνιμος ἐπαγρύπνησις τοῦ πατριάρχου, διότι ναι μὲν ἐξηγοράζετο ἡ ἐλευθερία τῶν Ἀγιοταφιτῶν διὰ πολλῶν χρημάτων, ἀλλ' ἀκριβῶς ἡ φιλοχρηματία τῶν κρατούντων ἦτο τόση, ὥστε μόνον δι' αὐτῆς εἶναι δυνατὸν νὰ ἐρμηνευθῇ ἡ δι' ἄλληπαλλήλων σουλτανικῶν διαταγμάτων ἐπικύρωσις τῶν αὐτῶν προνομίων. Ἀκόμη πρέπει νὰ προστεθῇ καὶ ἡ διάθεσις ἰσχυρᾶς προστασίας ὑπὸ τῶν ἑτεροδόξων εἰς τὰς διεκδικήσεις των. Εἰς τὸ ἔτος 1538 τίθεται ὁ πρῶτος ὄρισμός τοῦ σουλτάνου Σουλεϊμάν Α', ἀναφερόμενος εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ πατρός του Σελῆμ Α' χορηγηθὲν προνόμιον, ἐξασφαλίζον τὴν πλήρη κυριότητα τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ πάντων τῶν Προσκυνημάτων, ναῶν καὶ μοναστηρίων, αἰτήσει τοῦ Γερμανοῦ². Καὶ ἐξειδάχθησαν μὲν τότε οἱ Λατῖνοι καὶ οἱ Ἀρμένιοι καὶ ὑπετάγησαν εἰς τὸν πατριάρχην οἱ Ἰβηρες μοναχοί, οἱ Ἀβησσυνοὶ καὶ οἱ Κόπται καὶ οἱ Σέρβοι, ἀλλ' ἠκολούθησαν καὶ ἄλλα φερμάνια ἐπὶ τοῦ ἰδίου θέματος κατὰ τὰ ἔτη 1556 καὶ 1568, διότι εἰς τὸ μεταξὺ οἱ Λατῖνοι πλέον ἢ ἀπαξ ἤρπασαν Προσκυνήματα, π.χ. μέρος τοῦ Γολγοθᾶ καὶ τὸ Σπήλαιον τῆς Βηθλεέμ, ὑποστηριζόμενοι ποικιλοτρόπως ὑπὸ τῆς Γαλλίας³.

Τρίτον, μετ' ἰδιαιτέρου ζήλου ἐπεδίωκε τὴν συντήρησιν τῶν ἱερῶν Προσκυνημάτων, ἀσχολούμενος ἀπὸ τοῦ ἔτους 1535 μὲ τὰς ἐπισκευάς, βελτιώσεις καὶ συντηρήσεις αὐτῶν, φθειρομένων ἕνεκα βροχῶν, σεισμῶν καὶ

¹ Χρυσ. Παπαδοπούλου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 466 - 467. Προκοπίου Νανζιανζηνοῦ, Ἱεροσ. καταπατ., ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 133.

² Κυρίλλου Ἀθανασιάδου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 159 - 161, ὅπου μετάφρασις τοῦ ὁρισμοῦ. Πρβλ. Χρ. Παπαδόπουλον, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 469 - 472.

³ Χρ. Παπαδοπούλου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 472 - 478, ὅπου λεπτομερέστερον τὰ γεγονότα καὶ ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία.

ἄλλων αἰτίων. Γνωστά εἶναι τὰ τουρκικά ἔγγραφα, ὅφ' ὧν ἐφοδιαζόμενος ὁ πατριάρχης προέβαινε εἰς ἐπισκευὰς τῶν μνημείων¹. Οὕτω τὸ 1535 ἐπεσκεύασε τὸν ὑπὸ βροχῶν καταστραφέντα μέγαν τρούλλον τοῦ Ἀγίου Τάφου τὸ κωδωνοστάσιον τῆς Ἀναστάσεως καὶ τὸν ναόν, τὴν μονὴν Ἀρχαγγέλων κλπ. Μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1560 - 1561 χοτζέτι τοῦ κριτοῦ Ἱερουσαλήμ πρὸς τὸν Γερμανὸν διαλαμβάνει, ὅτι οὗτος φιλοτιμῶς ἀνφοδόμησεν ἐκ λίθων διαφράγματα εἰς ἰδρύματα Βηθλεὲμ καὶ Ἀγ. Σηλαίου². Διὰ ν' ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς ὑποχρεώσεις ταύτας ὁ Γερμανὸς πλὴν τῶν περιοδειῶν πρὸς ἐνέργειαν ἐράνων ἠθέλησε νὰ δημιουργήσῃ καὶ μονιμωτέρους πόρους ὑπὲρ τῆς Ἀγιοταφιτικῆς Ἀδελφότητος, ἐπιτυχῶν τὸ 1541 διάταγμα, δι' οὗ ὠρίζετο ὅτι τὰ ὑπάρχοντα τῶν ἀποθησκόντων Ἀγιοταφιτῶν περιήρχοντο εἰς τὸ ἐν Ἱερουσαλήμ μοναστήριον³. Ἀξία ἰδιαίτερας μνείας εἶναι ἡ κατὰ τὸ ἔτος 1569 ἀπολυθεῖσα διὰ δύο μοναχῶν ἐγκύκλιος ἔκκλησις τοῦ Γερμανοῦ πρὸς τὸ ὀρθόδοξον γένος, περὶ οἰκονομικῆς ἐνισχύσεως. Ἐγραφεν ὡμῶς ὁ πατριάρχης μεταξὺ ἄλλων: *...ναὶ αὐτὸν τὸν ἄρτον μετὰ δακρῶν πολλῶν καὶ οἰμωγῆς ἐσθίωμεν πολλὰκις, Κύριος γινώσκει!... Ὅτι οὐδὲ εἰς αὐτὸν τὸν θεῖον καὶ ἱερώτατον ναὸν τὸν θεοβάδιον δυνάμεθα εἰσελθεῖν, εἰ μὴ μετὰ πολλῶν κόπων χλευασμένοι καὶ ὕβρισμένοι, πολλὰκις καὶ τυπτομένους ἡμᾶς ἔλκουσιν ἄκοντας ἐσῶθεν...⁴.*

Τέταρτον, ὁ Γερμανὸς μετ' ἐνδιαφέροντος εἰλικρινοῦς ἠσχολήθη περὶ τῆς τακτοποιήσεως τοῦ θέματος τῆς ἐξαρθήσεως τῆς μονῆς καὶ ἀρχιεπισκοπῆς Σινᾶ ἐκ τῆς Ἐκκλησίας Ἱεροσολύμων, εἰς τὰ ὅρια τῆς ὁποίας ἔκειτο, προσπαθῆσας νὰ ἄρῃ τὰς φιλοδόξους διεκδικήσεις ἀρχιεπισκόπων τινῶν. Ἡ διένεξις ὑπῆρξε σχεδὸν μόνιμος, εἶχεν ἀρχίσει πρὸ τοῦ Γερμανοῦ καὶ συνεχίσθη ἐφεξῆς. Κατὰ χρονολογικὴν δὲ σειρὰν ἐξελίσσεται ὡς ἑξῆς. Ἐπὶ πατριάρχου ΚΠόλεως Ἱερεμίου Α' κατὰ Μάιον 1545 χρονολογεῖται σιγιλλιώδης γραφὴ παραγγέλλουσα τῷ Ἱεροσολύμων Γερμανῷ, τὰς ἱεράς διατάξεις αἰδεσθῆναι καὶ τοὺς πρὸ αὐτοῦ ἁγιωτάτους πατριάρχας Ἱεροσολύμων μιμήσασθαι καὶ μηδὲν διανοχλεῖν αὐτοὺς (τοὺς Σιναίτας) πειρᾶσθαι εἰς τὸ ἐξῆς..., διότι οὗτοι μετὰ δακρῶν παρέστησαν ἐνώπιον τῆς ἐν ΚΠόλει πατριαρχικῆς Συνόδου, παραπενοῦμενοι ὅτι ὁ Γερμανὸς χάριν χρηματισμοῦ ἐπήνεγκεν αὐτοῖς πλείστας ταραχὰς καὶ ὀχλήσεις, ἀναιτίως καθυ-

¹ Νεοφύτου Κυπρίου, Ὑπόμνημα, ἐν Α. Παπαδοπούλου-Κεραμέως, Ἀνάλεκτα..., τόμ. Β', σελ. 443, 445.

² Α. Παπαδοπούλου-Κεραμέως, Ἀνάλεκτα Ἱεροσολυμιτικῆς Σταχυολογίας, τόμ. Δ', ἐν Πετροπόλει 1897, σελ. 443, ἀριθ. 22, σελ. 445, ἀριθ. 25, σελ. 450, ἀριθ. 1 - 6, σελ. 455, ἀριθ. 1 - 3, σελ. 468, ἀριθ. 11 - 13 κλπ.

³ Α. Παπαδοπούλου-Κεραμέως, Ἀνάλεκτα..., τόμ. Δ', σελ. 463 - 464, ἀριθ. 1 - 2. Χρυσ. Παπαδοπούλου, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 473, 475.

⁴ Α. Παπαδοπούλου-Κεραμέως, Ἀνάλεκτα..., τόμ. Β', σελ. 263.

ποβάλλων αὐτοὺς εἰς ἀργίας, ἀράς καὶ ἀφορισμούς¹. Φανερόν εἶναι τὸ χαριστικὸν πριεχόμενον τοῦ παρόντος γράμματος, ἐρχομένου εἰς ἀντίθεσιν πρὸς σαφεῖς εἰδήσεις, καθ' ἃς ἀπέστεργον μὲν οἱ Σιναῖται τὴν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ πατριάρχου Ἱεροσολύμων ὑπαγωγὴν των καὶ ἐζήτουν ἀπὸ τὸν Ἀλεξανδρείας Ἰωακείμ νὰ χειροτονήσῃ τὸν ἡγούμενον αὐτῶν ἐπίσκοπον, ἐδέχθησαν ὅμως τότε, ἀρνούμενοι ὀρθῶς τοῦ Ἀλεξανδρείας, νὰ χειροτονήσῃ ὁ Ἱεροσολύμων Γερμανὸς τὸν ἡγούμενον Σινᾶ Σωφρόνιον (1540 - 1545) ἐπίσκοπον. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Γερμανοῦ διηυθετήθη τὸ 1544 τὸ συναϊτικὸν ζήτημα διὰ συνοδικῆς ἀποφάσεως, δι' ἧς χειροτονία ἐτελεῖτο ὑπὸ τοῦ Ἱεροσολύμων ἕως οὗ ἡλιος ἐφορᾷ².

Τὸ 1557 εἰς συνοδικὴν διάσκεψιν τοῦ Γερμανοῦ μετὰ τοῦ Ἀλεξανδρείας Ἰωακείμ εἰς Κáιρον ὑπήχθη ἐκ νέου ἡ μονὴ Σινᾶ ὑπὸ τὸν Ἱεροσολύμων, τοῦ Σιναίου Μακαρίου ἐναντιουμένου. Ἔνεκα τούτου ὁ Γερμανὸς συγκροτήσας Σύνοδον εἰς Κύπρον καθήρεσεν αὐτόν³. Ἄλλο σιγίλλιον, κατ' Αὐγουστον 1567, ἀποδιδόμενον ἐσφαλμένως εἰς τὸν πατριάρχην Ἱερεμίαν Α'⁴, διαλαμβάνει ὅτι ὁ Ἱεροσολύμων Γερμανὸς παραγενόμενος εἰς ΚΠολιν ἐπὶ πατριάρχου Διονυσίου καὶ ἐντυχῶν νομίμων βασιλικῶ παλαιῶ, περὶ τῆς μονῆς Σινᾶ, βεβαιωθέντι δὲ ὑπὸ τῆς τότε Συνόδου, ἀπεδέχθη ὅπως ὁ ἡγούμενος Σινᾶ εἶναι καὶ ἐπίσκοπος, διότι ἐπὶ 20 ἔτη (1545 - 1567) ἔμεινε ἡ μονὴ χωρὶς ἐπίσκοπον⁵. Ἄλλ' ἡ ἀκρίβεια τοῦ περιεχομένου τοῦ σιγιλλίου τούτου κλονίζεται ἐκ τῆς ὑπάρξεως ἐπισκόπου Σιναίου τοῦ τὸ 1557 καθαιρεθέντος Μακαρίου. Πάντως μὲ ἐπουσιώδεις τινὰς διαφορὰς τὸ περιεχόμενον τοῦ σιγιλλίου τούτου ἐπαναλαμβάνεται κατ' Ἰούλιον 1575 εἰς συνοδικὸν γράμμα Ἱερεμίου Β' τοῦ Τρανοῦ, ὑπογεγραμμένον καὶ ὑπὸ τοῦ Ἱεροσολύμων Γερμανοῦ. Δι' αὐτοῦ καθωρίσθη ἡ πνευματικὴ ἐξάρτησις τῆς μονῆς καὶ τοῦ ἐπισκόπου ἐκ τῆς Ἐκκλησίας Ἱεροσολύμων⁶.

¹ Γερασίμου Μαζαράκη, Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἐν Αἰγύπτῳ ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, Ἀλεξάνδρεια 1932, σελ. 96 - 100.

² Χρυσ. Παπαδοπούλου, Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας (62 - 1934), Ἀλεξάνδρεια 1935, σελ. 607, ὅπου καὶ ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία.

³ Αὐτόθι, σελ. 609 καὶ ἡ βιβλιογραφία. Α. Παπαδοπούλου - Κεραμέως, Ἀνάλεκτα..., τόμ. Β', σελ. 265.

⁴ Ἡ γ' πατριαρχία Ἱερεμίου Α' διήκει ἀπὸ τοῦ 1537 - 1545, ἀκολουθεῖ ἡ β' Διονυσίου Β' 1545 - 1555, ἡ τοῦ Ἰωάσαφ Β' 1555 - 1565 καὶ ἡ α' Μητροφάνους Γ' 1565 - 1572, εἰς ὃν καὶ πρέπει μᾶλλον ν' ἀποδοθῆ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος σιγίλλιον. Βλ. Μ. Ι. Γεδεών, Πατρ. πίνακες. σελ. 505 κέξ. Σάραδεων Γερμανοῦ, Συμβολὴ εἰς τοὺς πατρ. καταλόγους, « Ὀρθοδοξία », τόμ. Θ' (1934), σελ. 74 κέξ., 111 κέξ.

⁵ Γ. Μαζαράκη, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 105 - 109.

⁶ [Π. Νεοκλέους], Τὸ κανονικὸν δίκαιον τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου Ἱεροσολύμων ἐπὶ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Σινᾶ..., ἐν ΚΠόλει 1868, σελ. 4 - 10. Fr. Miklosich - J. Müller, Acta et Diplomata..., τόμ. V, Vindobonæ 1887, σελ. 240 - 245. Καλ. Δελικάνη, Τὰ ἐν τοῖς κώδιξι τοῦ πατριαρχικοῦ ἀρχιεπιφυλακείου...

Πέμπτον, οὐχὶ μικρᾶς σημασίας εἶναι ἡ συμβολὴ τοῦ Γερμανοῦ χάριν τῶν πραγμάτων τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας γενικώτερον. Καίτοι μακρὰν εὐρισκόμενος ὁ Γερμανὸς τῆς ΚΠόλεως καὶ ἀπησχολημένος μὲ τὰ ζητήματα τοῦ Ἀγίου Τάφου, δὲν παρέλιπεν εἰς τὰς ἐκάστοτε διδομένας εὐκαιρίας νὰ θέτῃ εἰς τὴν διάθεσιν τῆς μητρὸς Ἐκκλησίας τὸ κύρος καὶ τὴν σύνεσιν, δι' ὧν ἐκοσμεῖτο, πρὸς ρύθμισιν σοβαρῶν ζητημάτων ἀναφυομένων εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ζωὴν αὐτῆς. Οὕτως, ἀποθανόντος τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου Α' (1545), συνῆλθεν ἐν ΚΠόλει Σύνοδος ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ἱεροσολύμων Γερμανοῦ, ἀσχοληθεῖσα μὲ τὴν ἐπικρατοῦσαν σιμωνίαν καὶ μὲ τὸν τρόπον ἐκλογῆς οἰκουμενικοῦ πατριάρχου¹. Κατὰ τοῦ πατριάρχου Διονυσίου Β' (1545-1555 τὸ β') ἐκινήθη, ὡς γνωστόν, ὁ Γερμανὸς Ἱεροσολύμων, δι' ἐγκυκλίου ἐπιστολῆς αὐτοῦ καλέσας τοὺς ἀπανταχοῦ μητροπολίτας, ἐπισκόπους, ἱερεῖς καὶ κληρικούς Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως νὰ συγκεντρωθοῦν εἰς Σύνοδον καὶ ἐξετάσουν τὰ ἐγκλήματα τοῦ πατριάρχου καὶ δὴ τὴν παραδοχὴν τῆς προσθήκης τῶν φλωριῶν, τῶν διδομένων προφανῶς ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τοὺς κρατοῦντας². Κατὰ τὸν Κεραμέα, ἡ ἐπιστολὴ ἔχει γραφῆ μικρὸν μετὰ τὸν Συνοδικὸν Τόμον, τὸν συνταχθέντα ἐν ΚΠόλει κατὰ Νοέμβριον 1547³. Ἐν ΚΠόλει εὐρισκόμενος τὸ 1575 ὁ Γερμανὸς μετέσχεν εἰς τὴν λήψιν συνοδικῶν ἀποφάσεων, ἐν σχέσει πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κύπρου⁴. Ἀναφέρεται ἀκόμη, ὅτι ὁ Γερμανὸς μετὰ τοῦ Ἀλεξανδρείας Ἰωακείμ κατεδίκασαν τὴν προσπάθειαν τοῦ ΚΠόλεως Ἰωάσαφ καὶ ἄλλων, πρὸς ἔνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν, διότι αὐτὴ εἶχε δημιουργήσει σκάνδαλον⁵. Ἄς σημειωθῇ ἐν τέλει, ὅτι ὁ Ἱεροσολύμων Γερμανὸς συνδέεται στενῶς μὲ

ἐκκλησιαστικὰ ἔγγραφα... πρὸς τὰς ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας, Ἱεροσολύμων καὶ Κύπρου, ἐν ΚΠόλει 1904, σελ. 332-338. Βραδύτερον ὁ Σιναίου Ἀνανίας, κατὰ Δεκέμβριον 1690, ἐπεκαλεῖτο τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ θρόνου τοῦ Σινᾶ ἐπὶ τῇ βᾶσει τοῦ θεσπισματος τοῦ Ἱερεμίου, μεθ' οὗ συνέπραττον οἱ Ἀντιοχείας Ἰωακείμ καὶ Ἱεροσολύμων Γερμανός. Βλ. E u d. H u r m u z a k i, Documente privatoare la Istoria Românilor, τόμ. XIV, μέρ. I, Βουκουρέστι 1915, σελ. 275 (ἐκδ. Jorga).

¹ Μ. Μ α λ α ξ ο ῦ, Ἡ πατριαρχικὴ ΚΠόλεως ἱστορία..., ἐν Μ. Crusii, Turcogæciæ, ἐκδ. Βασιλείας 1598, σελ. 169. Μελετίου Ἀθηναῶν, Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία, ἐκδ. πλουτισθεῖσα ὑπὸ Γ. Βενδότου, τόμ. Γ', ἐν Βιέννῃ 1784, σελ. 370. Κατὰ τοῦτον, ἡ προκειμένη Σύνοδος φαίνεται συγχροτηθεῖσα βραδύτερον, ἐπὶ Διονυσίου Β' τὸ πρῶτον πατριαρχούντος. Βλ. καὶ Μ. Γ ε δ ε ῶ ν, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 507. Χ ρ. Πα πα δ ο π ο ῦ λ ο υ, Ἱστορία τῆς Ἐκκλ. Ἱεροσολύμων, σελ. 473.

² Α. Πα πα δ ο π ο ῦ λ ο υ - Κ ε ρ α μ έ ω ς, Ἀνάλεκτα..., τόμ. Α', σελ. 216-219.

³ Α ὑ τ ό θ ι, πρόλογος, σελ. ιβ'. Βλ. É m. L e g r a n d, Notice biographique sur Jean et Theodose Zygomalas, Παρίσιοι 1889, σελ. 86.

⁴ É m. L e g r a n d, Bibliographie Hellénique... au dix-septième siècle, τόμ. Γ', σελ. 275. Χ ρ. Πα πα δ ο π ο ῦ λ ο υ, Ἱστορία Ἐκκλ. Ἱεροσολύμων, σελ. 478.

⁵ Χ ρ υ σ ο σ τ ό μ ο υ Πα πα δ ο π ο ῦ λ ο υ, Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας, σελ. 609-610.

τὸν ἐκ Κεφαλληνίας γνωστὸν ἀσκητὴν Γεράσιμον, διότι αὐτὸς τὸν ἐχειροτόνησε διαδοχικῶς ὑποδιάκονον, διάκονον καὶ πρεσβύτερον ἐπὶ τοῦ Π. Τάφου ἀλλὰ καὶ τὸν ἠϋλόγησεν εἰς τὸν Ἰορδάνην, ὅτ' ἐνήστευσε καὶ ἐπὶ 40 ἡμέρας παρέμεινεν ἀσκούμενος¹.

Παραιτούμενος τοῦ θρόνου, τὸν ὁποῖον ἐπὶ μίαν 45ετίαν ἐκόσμησε καὶ μετ' ἀφοσιώσεως ὑπηρετήσεν ὁ πατριάρχης Γερμανὸς τὸ ἔτος 1579 ἥτο γέρον πλέον. Χρέος ὕψιστον αὐτοῦ ἐθεώρησε νὰ ἐξασφαλίῃ τὴν συνέχειαν τοῦ ἔργου του διὰ τῆς ἐκ τῶν πραγμάτων ἐπιβαλλομένης διαδοχῆς εἰς τὸν θρόνον. Ὄντως ὁ ἀνεμῖός του Σωφρόνιος ὡς διάδοχός του ἀνεδείχθη ἀξιότατος πατριάρχης². Ἐκεῖνος τότε ἱκανοποιημένος διὰ τὴν ἀρίστην ἐκλογὴν τοῦ διαδόχου του ἐζήτησεν ἰσοβίως τὴν ἐπισκοπὴν Λύδδης καὶ Ρέμλης, ἵνα ἐφησυχάσῃ. Ἄγνωστον εἶναι, ἐπὶ πόσον χρόνον διάστημα ὁ λαμπρὸς οὗτος πατριάρχης ἐπέζησε.

ΤΑΣΟΣ ΑΘ. ΓΡΙΤΣΟΠΟΥΔΟΣ

¹ Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, Ὁ ἅγιος Γεράσιμος «ὁ νέος» ἀσκητῆς Κεφαλληνίας, <Θεολογία>, τόμ. ΙΗ' (1940), σελ. 8-9.

² Περὶ τῶν Σωφρόνιου καὶ Θεοφάνους Ἱεροσολύμων πραγματευόμεθα εἰς μελέτημα ἡμῶν ἐν ΔΙΕΕΕ, τόμ. ΙΓ' (1958-1959), σελ. 218 κἑξ.